

Dichters van het nieuwe millennium

Ook al doen dichters er tegenwoordig alles aan om een publiek te bereiken, ze worden bij literaire evenementen en in de media even gezien en gehoord, maar slechts zelden gelezen. Oplage- en verkoopcijfers van dichtbundels zijn beschamend laag. De drempel om je in hedendaagse poëzie te verdiepen blijkt te hoog.

De jonge literatuurwetenschappers Jeroen Dera, Sarah Posman en Kila van der Starre hebben een bundel samengesteld waarin 24 Nederlandse en Vlaamse dichters die gedebuteerd zijn in de 21e eeuw volgens een vast stramien worden geïntroduceerd. Vóór elk hoofdstuk over een dichter staat op grijs papier een representatief gedicht. Je kunt deze essaybundel dus ook (eerst, zou ik zelfs aanraden) als bloemlezing gebruiken en zoals in een tentoonstelling spontaan je aandacht laten gaan naar wat je aantrekt of intrigeert.

Je komt spreektaalige maar niet zó alledaagse observaties tegen (bijvoorbeeld Maud Vanhauwaert, Els Moors, Ellen Deckwitz), scherpe filosofische overpeinzingen (Mark Boog, Geert Buelens), stekelige publieke tirades (Rodaan Al Galidi, Ramsey Nasr), even gevoelige als afstandelijke bespiegelingen van een vaak vrouwelijk ik (Maria Barnas, Eva Cox, Ester Naomi Perquin), wereldgerichte, objectiverende gedichten (Xavier Roelens, Jeroen Mettes), een zinnelijke litanie (Annemarie Estor), afgrondelijk klankspel (Hélène Gelèns) en een barok woordfestijn (Delphine Lecompte).

De bijdragen zijn gelijkaardig opgebouwd. Er is beknopt aandacht voor leven en werk (biografie, prijzen, bundels), de ontvangst in de kritiek (vaak met uitgebreide citaten van ook wisselende oordelen) en veel oog voor de positionering in het culturele en literaire veld. Er wordt ingezoomd op de verhouding tussen de persoon van de dichter en het lyrisch subject, poëtica, thema's en motieven, stijlmiddelen, de verhouding tot taal, werkelijkheid en maatschappij.

Soms kruipt de bijdrager in de rol van criticus van de kritiek en detectiveachtige biograaf (Fabian R.W. Stolk over Estor), soms verliest hij in zijn gedreven aandacht voor context en positionering de gedichten (en hun humor) uit het oog (Jos Joosten over Maarten van der Graaff). Enkele keren, wanneer de dichter wat licht weegt en/of het stramien te schools wordt ingevuld, ontgoochelen de bijdragen. Daartegenover staan genuanceerdheid en oog voor dichterlijke ontwikkeling (Gaston Franssen over Alfred Schaffer), de kunst om vele gedichten in je betoog te betrekken en tegelijk diepgang te bereiken (Sarah Posman over Gelèns), het vermogen tot synthese en treffende karakterisering (Johan Sonnenschein over Mettes).

Hoewel de grote verscheidenheid aan stemmen opvalt, kun je toch enkele kenmerken van de nieuwe poëzie vaststellen: de afwisseling en beweeglijkheid binnen eenzelfde oeuvre, dezelfde bundel en vaak zelfs één gedicht. Vaak is niet meteen te achterhalen wie spreekt

(of wie allemaal spreken), perspectieven wisselen, er worden verschillende registers gebruikt, andermans of (al dan niet gefingeerd) opgevangen taal met het 'eigen' spreken vermengd. Het lyrisch subject is een meervoudig subject, de werkelijkheid en de wereld zijn te groot om ze te vatten, laat staan tot een kern(gedachte) te reduceren. Er zijn weinig zekerheden, behalve de onzekerheid.

Meer en meer dichters zijn ook multimediaal en in verschillende kunstvormen actief. Daar wordt genoeg op gewezen, maar het valt op dat de aanpak nog van de neerlandici nog niet zo multidisciplinair is dat ook die transmedialiteit echt voorwerp van onderzoek wordt. Niemand van de dichters lijkt nog uit op 'genrehygiëne'. In dat laatste opzicht mis ik de na 2000 gedebuteerde Arnoud van Adrichem. De vernieuwingskracht en bewuste 'onpersoonlijkheid' van zijn gedichten hadden de dwarsdoorsnede kunnen verrijken en het aantal tamelijk inwisselbare dichters beperken.

De samenstellers zeggen in hun inleiding dat het niet hun bedoeling was om een prille canon te vormen. Onvermijdelijk zal deze bundel er toch toe bijdragen, al is het soms heel onvoorspelbaar hoe het werk van dichters, van wie sommige nog maar één of twee bundels hebben gepubliceerd, zich zal ontwikkelen. Erik Spinoy toont in een van de meest afstandelijke maar scherp analyserende bijdragen aan hoe sterk het debuut *Onbalans* van Bart Van der Straeten geworteld is in een streng modernistische poëtica. De vraag is dan hoe dit vol te houden valt zonder je tot een neo-dichter te ontwikkelen.

Dichters van het nieuwe millennium roept veel prikkelende vragen op, vult de leemte tussen de vluchtige en soms te voorspelbare eerste bevindingen in recensies en de voor studenten en poëzielezers vaak onbereikbare (en soms gewoon afwezige) analyses van hedendaagse Nederlandstalige poëzie in vaktijdschriften en brengt het lezen van 21^e-eeuwse dichters binnen handbereik. Lucebert, de overleden dichter naar wie in dit boek het meest verwezen wordt, werd ooit gevraagd: 'Is kunst zaak van een elite?' Zijn antwoord was: 'Ja, van de elite van de geest, maar daar kan in principe iedereen toe behoren.' Een introductie als deze is het toegangskaartje.

Erik de Smedt

Jeroen Dera, Sarah Posman en Kila van der Starre (red.), *Dichters van het nieuwe millennium. Nederlandse en Vlaamse poëzie in de 21^e eeuw*, Vantilt, Nijmegen, 2016, 320 p., 19,95 euro, ISBN 978 94 6004 266 9.

verschenen in Streven, december 2016